

Parlamendivalimised Eestis 2011

Tõnis Saarts (Tallinna Ülikool, poliitikateaduste õppejõud)

Peamised märksõnad, mis iseloomustavad viimaseid Eesti parlamendivalimisi on stabiilsus ja Eesti parteipoliitika jätkuv professionaalsemaks muutumine. Üldplaanis ei sobitu Eesti valimised üldisesse Kesk- ja Ida-Euroopa mustrisse, kus reeglina ollakse harjunud, et uued valimised toovad võimule uued populistlikud jõud ning valitsusparteid saavad valimistel hävitavalt lüüa. Eestis me sedapuhku midagi seesugust ei näinud – valimistel olid võidukad valitsuserakonnad, seda hoolimata majanduskriisist, ning uusi populistlikke erakondi isegi ei üritatud enne valimisi asutada. Käesolev valimiste lühianalüüs annab kõigepealt ülevaate peamistest Eesti erakondadest ning parteikonkurentsi raamivatest konfliktidest Eestis, seejärel iseloomustatakse lühidalt valimiskampaaniat. Kõige mahukam osa on pühendatud valimistulemuste analüüsile ja tulevikuväljavaadetele nii poliitilises kui ühiskondlikus/majanduslikus perspektiivis.

1. Eesti parteid ja peamised poliitikat raamivad konfliktid.

Erinevalt Saksamaast on Eesti parteisüsteem palju enam killustunud. Põhiparteisid, mis on olnud esindatud parlamendis, on reeglina Eestis olnud kuus. Võitajaerakond saab valimistel tavaliselt vaid u. 25-30% häältest. Kuigi Eestis on välja kujunenud kaks domineerivamat erakonda (Reformierakond ja Keskerakond), siis nende häältesaak kokku võetuna ei ületa kunagi kahte kolmandikku. Seega ei saa me Eesti parteisüsteemi kindlasti võrrelda Saksa omaga – kahe või kolme valimistel edukaima erakonna tulemused on omavahel palju enam tasakaalus ning pigem meenutab Eesti parteisüsteem Soome oma (kuigi ta on võrreldes viimasega olnud palju ebastabiilsem).

Eestis kehtib proportsionaalne valimissüsteem, kus parteid esitavad oma nimekirjad valimisteks ning valituks saamine sõltub nii kandidaadi kohast nimekirjas kui ka tema poolt kogutud häälte arvust (pool-avatud nimekirja süsteem).

Peamised erakonnad on Eestis järgmised:

- **Reformierakond (RE)** – majanduses neoliberaalset, samas ühiskonnaelus konservatiivset ideoloogiat järgiv partei, mille toetajaskond on suuresti läbilõige kogu ühiskonnast. Siiski toetavad seda reeglina veidi enam nooremad, suurema sissetulekuga ja linnas elavad eestikeelsed valijad. Partei on olnud esindatud kõigis Eesti valitsuskoalitsioonides alates 1999. a., mis teeb ta selles plaanis pretsedentidult kõige edukamas parteiks kogu Ida- ja Kesk-Euroopas. Viimaste aastate valimistel on partei reeglina saanud parlamendis u. 30% kohtadest. Reformierakond on olnud valitsuse juhtpartei ja seega peaministrierakond alates 2007. a.
- **Keskerakond (KE)** – ametlikult ideoloogialt sotsiaal-liberaalne partei, kuid reaalselt on olnud Eesti põhiparteidest kõige vasakpoolsem. Toetajaskonnas on eriti viimastel aastatel jõudsalt kasvanud venekeelsete valijate osa. Kuid samas on erakonnal olemas ka arvestatav lojaalne toetajate baas eestikeelses kogukonnas. Reeglina toetavad erakonda pigem keskmisest madalama või keskmise sissetulekuga inimesed, kes elavad Eesti suuremates linnades (Tallinn ja Kirde-Eesti linnad). Viimaste aastate valimistel on partei reeglina saanud parlamendis u. 25% kohtadest. Alates 2007. a. on partei olnud opositsioonis.
- **Isamaa ja Res Publica Liit (IRL)** – erakond kuulub maailmavaateliselt konservatiivsete erakondade hulka ning täpsemalt võiks parteid määratleda kui rahvuskonservatiivset erakonda (kindlasti aga mitte kui kristlik-demokraatlikku - Saksa CDU-ga võrreldes on ta palju turuliberaalsemate vaadetega ja natsionalistlikum). Toetajaskond on üldjoontes sarnane Reformierakonnale – pigem nooremad ja jõukamad peamiselt eesti keelt emakeelena kõnelevad valijad. Viimaste aastate valimistel on partei reeglina saa-

nud parlamendis u. 20% kohtadest. Alates 2007 a. on partei koos Reformierakonnaga olnud valitsuskoalitsioonis.

- **Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE)** – maailmavaateliselt ainus sotsiaaldemokraatlik erakond Eestis, mille eeskujud on olnud pigem Põhjamaades – vähem viidatakse Kesk-Euroopa (ja Saksa) sotsiaaldemokraatia traditsioonidele. Erakonna toetajaskonna tüüpvalija on pigem keskmise- või madalapalgaline, kõrgharidusega riigiteenistuja või spetsialist. Mõnikord on sotsiaaldemokraate ka nimetatud “haritlaste” või “intellektuaalide” erakonnaks. Kindlasti pole tegemist parteiga, mille toetajaskonnas annavad tooni nn. sinikraed või töölised, pigem madalapalgaline keskklass. Viimaste aastate valimistel on partei reeglina saanud parlamendis u. 10-15% kohtadest. Partei kuulus koos Reformierakonna ja IRL-iga valitsuskoalitsiooni kuni 2009 a. Sealt edasi on ta olnud opositsioonis.
- **Eestimaa Rahvaliid (ERL)** – parteid võiks tinglikult nimetada agraarparteiks või põlumeeste erakonnaks. Viimastel valimistel jäi erakond alla valimiskünnise. Siiski varasematel aastatel on parteil olnud oluline roll Eesti poliitikas ning seda ennekõike maa- piirkondade elanike esindamisel. Partei on alates 2007 a. olnud opositsioonis.
- **Eestimaa Rohelised (EER)** – ainuke rohelist ideoloogiat esindav partei Eestis, mis on käsitletud erakondadest noorim (asutatud 2006. a.). Erinevalt Saksa rohelistest on partei pigem parempoolse orientatsiooniga ning pole välja arendanud ei tugevat erakonnaorganisatsiooni ega laiahaardelist programmi, mis kataks ka muid olulisi ühiskonnaelu valdkondi peale keskkonnapoliitika. Eestimaa Rohelised on küll ametlikult opositsioonierakond, kuid sisuliselt on nad alates 2009 a. toetanud kõiki olulisi Reformierakonna ja IRL-i ja vähemusvalitsuse otsuseid.

Erinevast Lääne-Euroopast ja Saksamaast ei ole Eesti poliitika keskmes konflikt vasak- ja parempoolsete jõudude vahel, või teisisõnu klassikonflikt. Eesti poliitika tsentriks on pigem etniline lõhe eestlaste ja venekeelse elanikkonna vahel, mis on tugevalt läbi põimunud konfliktiga, mis puudutab hinnangut nii nõukogude minevikule kui ka varasemale ajaloole. Lühidalt, parteikonkurentsi võtmeks on pigem identiteedi- ja ajaloopõhised konfliktid, nagu ka mujal Ida-Euroopas, mitte sotsiaalmajanduslik või klassikonflikt nagu Lääne-Euroopas. Täpsemalt väljendub antud parteikonkurentsi struktureeriv konflikt järgmiselt: ühel poolel on rahvuslikkust rõhutavad, kõigele nõukogude-aegse minevikuga ja Venemaaga seonduvale vastanduvad paremerrakonnad (IRL ja Reformierakond) ja teisel poolel ajaloo küsimusi mitte tähtsustada püüdev või teatud nõukogude-aegse minevikuga seotud aspekte idealiseeriv Keskerakond. Sotsiaaldemokraadid ei sobitu eriti hästi antud vastasseisu muustrisse, kuna nende jaoks on oluline pigem ühiskonnas valitsev sotsiaalmajanduslik lõhe, mitte aga ajaloo- ja identiteediga seotud küsimused. Eelnev ei tähenda, et sotsiaalmajanduslik lõhe üldse Eesti ühiskonnas rolli ei mängiks – ta on oluline, kuid mitte kindlasti peamine. Ilmselt ongi see peamine põhjus, miks on sotsiaaldemokraatide roll Eestis olnud üsna tagasihoidlik – nad ei sobitu hästi Eesti poliitika peamisele konfliktiteljele, kus valijaid erutavad pigem rahvuse- ja ajaloo seotud küsimused, mitte niivõrd majanduslik ebavõrdsus.

2. Valimiskampania 2011

Erinevalt varasematest valimistest (2007) toimus seekordse valimiskampania raames rohkem sisulisemaid debatte. Tänu majanduskriisile olid erakondade rahalised ressursid piiratud, mistõttu väga kulukaid ning massiivseid ameerikalikke reklaamikampaniaid ei suutnud korraldada ükski erakond. Valimisreklaami muidugi oli, kuid pigem panid parteid suuremat rõhku näost-näku suhtlusele valijatega. Üle Eesti korraldati väiksemaid ja suuremaid koosolekuid, kus poliitikud debateerisid erinevate valijaid huvitavate küsimuste üle ning kandidaadid tegid ka ükselt-uksele kampaniat. Enamus eksperte ja kommentaatoreid on märkinud, et neil valimistel oli ka meedia roll sisulisema valimisdebati ülevõtmisel väga tähtis: üsna sisukad valimisdebated televisioonis, poliitikute väitlused ja vestlusringid ajaleheveergudel, eksperdid analüüsid valimisprog-

rammide ja põhiliste valimislubaduste osas, jne. Arutleti hariduspoliitika, maksupoliitika, töötuse, emigratsiooni, perepoliitika, energiapoliitika, jne. üle, kuid ükski nimetatutest ei kujunenud põhiteemaks. *Seega võib öelda, et keskset teemat või selget avalikkust erutavat põhikonflikti neil valimistel justkui polnud.*

Reformierakond rõhus valitsusparteina sellele, et Eesti on majanduskriisist üsna hästi välja tulnud ning seetõttu peaks senist kurssi Reformierakonna juhtimisel ka jätkama. Suuremaid muutusi ja reforme ei lubatud – pigem rõhuti stabiilsusele ja *status quo* säilitamisele. Ainukeseks märkimisväärsemaks reformiks, mida välja pakuti, oli ülempiiri kehtestamine sotsiaalmaksule (kõrgepalgaliste töökohtade puhul kehtestatakse teatud maksupiir, millest üle ei pea enam töötasult sotsiaalmaksu tasuma).

Teise paremerakonna, **IRLi**, kampaania oli hoopis teistsugune. Käidi väga jõuliselt välja kolm üsna populistlikku (ja ka mitte väga parempoolset) valimislubadust: (1) puhtalt vaid riigieelarvest rahastatav kõrgharidus, (2) emapension – pensionilisa maksmine neile pensionäridele, kellel on lapsed (ehk pensionilisa iga lapse pealt), (3) maamaksu kaotamine ja kommunaalkulude vähendamine läbi kortermajade tõhusama soojustamise programmi.

Keskerakonna kampaania kujunes võrreldes varasemate valimistega üsna tagasihoidlikuks ja oli suunatud rohkem venekeelsele valijale. Peamiselt kritiseeriti senise valitsusliidu poliitikat, väites, et see on toonud kaasa laialdase tööpuuduse, väljarände ja vaesuse suurenemise. Kampaania toon oli pigem süüdistav, kui ise uusi ja konstruktiivseid lahendusi pakkuv.

Sotsiaaldemokraadid, kelle kampaaniavõimekus on varasematel aastatel olnud tagasihoidlik, tulid seekord välja üsna hästi koordineeritud ja avalikkuses tähelepanu äratanud kampaaniaga. Kampaania põhiloosungiks oli: “Uus algus”. Rõhuti muudatuste vajadusele ja viidati ohule, et senise olukorra jätkudes saabub nii Eesti ühiskonnas ja majanduses stagnatsioon ning taandareng. Sotsiaaldemokraatide valimisprogramm ei erinenud oma rõhuasetustelt väga palju “vana Euroopa” sotsiaaldemokraatide omast. Nõuti peajasjalikult riigi tõhusamat tegevust majanduskriisi tagajärgedega võitlemisel läbi erinevate majanduspoliitiliste ja maksupoliitiliste meetete. Näiteks pakuti välja maksusoodustusi neile ettevõtjatele, kes palkavad pikaajalisi töötuid, rõhutati riigi rolli kasvu töötute ümberõppes, pakuti välja mitmeid poliitikaid laste vaesuse vähendamiseks, jne. Toetati ka näiteks käibemaksusoodustuste sisseviimist toidukaupadele, et pehmemdada kiire hinnatõusu negatiivset mõju vähemjõukamatele elanikkonnakihtidele. Programmis pöörati suurt tähelepanu ka keskkonnahoiule ning kodanikeühiskonna ja kaasava demokraatia temaatikatele.

Roheliste osas oli juba enne valimisi kahtlusi, et nad ei ületa 5% valimiskünnist. Riskide maandamiseks kutsusid nad oma ridadesse kandideerima üksikkandidaate, keda oli neil valimistel palju enam, kui varasematel. Seega sisuliselt lootsid Rohelised populaarsete üksikkandidaatide poolt kogutud häälte arvel ületada valimiskünnise. Kirjeldatu oli täiesti uus pretsendent Eesti valimiste ajaloos ja pani kahtluse alla, kas Rohelised kandideerivad ikka parteina või on tegemist mingi teise ühendusega. Üksikkandidaatide kaasamine killustas lõppkokkuvõttes märgatavalt partei sõnumit ning muutis selle vähem usutavaks.

Rahvaliid. Kuna erakond oli hiljuti läbi teinud lõhenemise ja partei oli ka rahalistes raskustes, siis jäi erakonna kampaania avalikkuses peaaegu märkamatuks. Erakonna üsna nõrgal tasemel populistlik programm ja ka poliitikud, keda meediasse esinema saadeti, andsid märku, et erakonna endisest kampaaniaalasest võimekusest ja poliitikaalasest kompetentsist on alles jäänud vaid riismed.

3. Valimistulemused ja nende analüüs

Tabel 1. Valimistulemused parlamendivalimistel Eestis 2011.

Erakond	Hääled %	Kohad	Kohtade muutus võrreldes 2007 a. valimistega
Eesti Reformierakond	28,6%	33	+2
Eesti Keskerakond	23,3%	26	-3
Isamaa ja Res Publica Liit	20,5%	23	+4
Sotsiaal-demokraatlik Erakond	17,1%	19	+9
5% valimiskünnis			
Eestimaa Rohelised	3,8%	0	-6
Eestimaa Rahvaliid	2,1%	0	-6
Vene Erakond Eestis	0,9%	0	0
Teised erakonnad	0,9%	0	0
Üksikkandidaadid (kokku)	2,8%	0	0
KOKKU	100%	101	

Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon, URL: <http://www.vvk.ee/general-info>

Valimised kujunesid suuresti usaldushääletuseks võimul olnud Reformierakonna ja IRLi valitsusele. Valitsuserakonnad olid valimistel väga edukad – nad said üle poole parlamendi kohtadest ja kogusid kokku 49% häältest. Seega võib öelda, et muutusi Eesti valimised kaasa ei toonud, jätkab sama valitsuskolitsioon ja peaminister (Andrus Ansip, Reformierakond).

Miks olid valitsusliidu erakonnad valimistel edukad ja seda hoolimata majanduskriisi tagasilöökidest? Peamine põhjus seisneb selles, et võrreldes mõnede teiste Euroopa riikidega on Eesti majanduskriisist võrdlemisi hästi välja tulnud. Viimastel kuudel on majandus näidanud tõusmärke (2010 a. IV kvartalis majanduskasv +6,7%, mis on kõrgem Euroopa keskmisest), samuti on ka vähenenud töötus (kriisi tipp hetkel 2009 a. lõpus küündis töötus ligi 16%, nüüd on vastav näitaja 10% ja ka töötuse langus on Eestis olnud kiiremaid Euroopa Liidus). 2011 a. alguses liitus Eesti Eurotsooniga, mis oli samuti selge märk, et valitsus on oma poliitikas olnud pigem edukas. Hoolimata üsna suurtest kärbetest sotsiaalsfääris ja kohalike omavalitsuste tulubaasis suutis Eesti vältida seesugust sotsiaalset rahulolematust nagu seda oli täheldada naaberriikides Lätis ja Leedus. Eesti suutis oma riigieelarvet kriisiaastatel hoida suuresti Maastrichti kriteeriumitele vastavas balansis, mistõttu ei tulnud tõsiseid tagasilööke ka finantspoliitika vallas (nagu näiteks Kreekas ja Iirimaal).

Kuigi valitsuse poliitikaga oli ka üksjagu rahulolematuid, ei suutnud opositsioonierakonnad valitsuse poliitikale ei kriisi aastatel ega ka valimiskampaania ajal pakkuda väga tugevat alternatiivi, mis oleks veennud valijaid, et valitsus on läbi kukkunud ning opositsioonierakonnad teavad paremini, kuidas edasi minna. Opositsioon keskendus suuresti teatud üksikammude kritiseerimisele, kuid omalt poolt terviklikke ja konstruktiivseid lahendusi enamikel juhtudel välja ei pakkunud.

Siiski tuleb siinkohal arvestada veel ühte olulist momenti. Opositsioonierakondadest kõige suurema partei, Keskerakonna maine ja populaarsus on võrreldes 2007 a. märgatavalt langenud. Olulise panuse andsid sellesse nn. Pronksiöö rahutused 2007 a. kevadel, kus Keskerakond pigem asus vene elanikkonna poolele ja oli pigem vastu, et II maailmasõjas Punaarmee võitu sümboliseeriv ausammas Tallinna kesklinnast eemaldataks. See võimaldas valitsuserakondadel näidata, et Keskerakond on justkui Putini Venemaa liitlane ja Eesti vastu. Eelmise aasta lõpus lahvanud skandaal seoses Keskerakonna esimehe väidetava rahaküsimusega Kremliit süvendas kuvandit Keskerakonnast kui vene-meelsest poliitilisest jõust veelgi.

Seega lühidalt: kuna opositsioonil polnud pakkuda väga tugevat alternatiivset agendat valitsuse poliitikatele ning kõige mõjuvõimsama opositsioonierakonna maine oli tõsiselt kahjustada saanud, siis ei tulnud valitsusparteide võit suure üllatusena.

Sotsiaaldemokraatide lausa fenomenaalne edu neil valimistel, kus kasvatati oma senist esindatust parlamendis peaaegu poole võrra, on peamiselt seletatav just Keskerakonna langusega. Tänu rahastamiskandaalile ja üldisele maineprobleemidele kaotas Keskerakond just eesti valijate hääli ning need vasakpoolsemalt meelestatud eestikeelsed valijad, kes toetasid 2007 a. pigem Keskerakonda, hääletasid nüüd sotsiaaldemokraatide poolt. Sotsiaaldemokraatides nähti seega usaldusväärsemat alternatiivi võimul olnud parempoolsele valitsusele kui Keskerakonnas. Siiski ei tasu ka unustada, et sotsiaaldemokraadid valisid 2010 a. sügisel uue noore ning energilise juhi Sven Mikseri, kes on senini saanud Eesti meedias väga positiivset kajastust. Uus juht, värskem kuvand, üsna tugev kampaania ning teise vasakpoolse opositsioonierakonna ebaedu – need olid peamised tegurid, mis SDE edule kaasa aitasid.

Kuna roheliste sissesaamine parlamenti oli nagunii küsimärgi all, siis osa nende varasemaid ja potentsiaalsemaid valijad hääletasid sedapuhku kindlama alternatiivi – sotsiaaldemokraatide – poolt. Seega ka roheliste ebaedu arvel said sotsiaaldemokraadid veelgi valijaid juurde.

Rahvaliidu väljajäämine Riigikogust ei tulnud avalikkusele üllatusena, sest kogu viimase aasta oli partei vaevunud sisetülide käes ja erakond oli sisuliselt täiesti minetanud oma varasemate valijate usalduse.

4. Eesti poliitikamaastiku edaspidised arengud

Võtmeküsimuseks edaspidistes poliitilistes arengutes muutub küsimus, mis saab Keskerakonnast. Viimased valimised näitasid järjest selgemalt trendi, et Keskerakond on muutumas nn. vene parteiks. Alates 2007 a. on märgatav tendents, et eesti valijaskond on hakanud polariseeruma etnilistel alustel – valdav enamus eestlastest hääletab Reformierakonna või IRLi poolt, samas kui vene elanikkonnas u. 90% eelistab Keskerakonda. Seesugust rahvuslikku polariseerumist on suudetud Eestis seni vältida, kuid mitte enam. Kui Keskerakond transformeerubki valdavalt venekeelsete inimeste parteiks, siis sellega seoses muutub ta kergesti rünnatavaks ja partei saatuseks võib olla jäädagi igaveseks opositsioonierakonnaks. Nimelt saavad siis paremerakonnad demagoogiliselt väita, et Keskerakond on venekeelse vähemuse erakond ja Putini-Venemaa eeskõneleja, mitte partei, kes seisab Eesti heaolu eest – seesugune retoorika peletab erakonnast eemale Eesti valijaid ja on piisavaks põhjuseks jätmaks partei poliitilisse isolatsiooni. Kui Eesti venekeelne elanikkond näeb, et isegi läbi Keskerakonna ei ole neil reaalset väljundit Eesti poliitikasse, siis see süvendab võõrandumist ja frustratsiooni veelgi. Pikemas perspektiivis võib seesuguse rahvuslikul pinnal polariseerumise süvendamine saada Eestile julgeolekuriskiks (muidugi etnilise vägivalla puhkemist on vaevalt karta, küll aga sisepingete kasvu riigis).

Siiski on olemas ka teine stsenaarium. Kui tööpuuduse tase siiski lähiaastatel oluliselt ei vähene ning majanduskasv jääb loodetust väiksemaks, siis hakkab see ühiskonnas tekitama rahulolematust ning võib panna valitsuserakonnad peagi üsna raskesse seisusse. See omakorda aga mängib tugevad kaardid kätte opositsioonierakondadele ning hetkel Keskerakonnas pettunud eesti valijad võivad partei juurde tagasi tulla, kui Keskerakond suudab tõesti välja pakkuda konstruktiivse, usutava ja alternatiivse programmi valitsusliidu poliitikatele.

Keskerakonna populaarsuse kadu eesti valijate seas mängib trumbid kätte sotsiaaldemokraatidele. Iseküsimus, kas SDE suudab nende poolt hääletanud valijaid ka hoida, sest kindlasti pole meil põhjust arvata, et suur hulk juurde tulnud valijaid hääletasid SDE poolt puhtalt maailmavaatelistel alustel. Pigem valiti SDE, sest neis nähti hetkesituatsioonis usaldusväärsemat ja kindlamat alternatiivi Keskerakonnale või Rohelistele. Kuna Eesti poliitika tsentriks pole sotsiaal-majanduslik lõhe, siis on SDE-l raske ka suuri valijarühmi endaga puhtalt maailmavaatelistel alustel siduda.

Siiski on sotsiaaldemokraatide edasise edu võti peidus nende erakonnaorganisatsiooni arengus. Nimelt on SDE organisatsiooniliselt praegustest parlamendierakondadest kõige nõrgem. Neil on

võrdlemisi tugevad piirkondlikud haruorganisatsioonid vaid üksikutes Eesti regioonides, kuid mitte üle Eesti. Kui tulevad kohalikud valimised (2013), siis pole sotsiaaldemokraatidel lihtsalt piisavalt tugevaid kandidaate kohalikes omavalitsustes välja panna. Isegi kui nende üleriigiline populaarsus on üsna kõrge, siis jäävad kohalike valimiste tulemused tänu nõrkadele piirkonnaorganisatsioonidele ikkagi kesiseks. Tagasihoidlik tulemus kohalikel valimistel kahandab valijate usku SDE võimekusse ning SDE jääbki Eesti poliitikamaastikul edasi neljanda järgu jõuks. See- ga peitub SDE edasiste arengute võti selles, kui edukalt nad saavad hakkama erakonnaorganisat- siooni ülesehitamisega. Kogemused näitavad, et partei, kes jääb kohalikel valimistel igavesti kolmandaks või neljandaks, peaministritooli Eestis ei saa ega valimisi ka kunagi ei võida.

Rahvaliit tõenäoliselt kaob Eesti poliitiliselt maastikult ja liitub mõne teise suurema erakonna- ga (nt. Keskerakonnaga). Rohelised ilmselt jätkavad pigem liikumise vormis iseseisva parteina ning mõne valimistsükli järel võib neil olla taas võimalus parlamenti pääseda, kui nad leiavad endale uued energilised juhid.

5. Edaspidised ühiskondlikud ja majanduslikud arengud Eestis

Hiljuti avalikustatud koalitsioonileping ei viita, et Eesti poliitikas hakkaks lähiajal toimuma suuri ümberkorraldusi või reforme. Pigem jätkab valitsusliit senise poliitikaga ning muudatused, mida tehakse on pigem samm-sammulised ja inkrementaalsed.

Olulisem muudatus toimub hariduse vallas, kus märgatavalt suurendatakse riigieelarvelist ra- hastust kõrgharidusele, millega Eesti liigub mõnevõrra lähemale Põhjamaade mudelile. Kuid samas säilib siiski segasüsteem, sest säilivad ka teatud ulatuses õppekohad, kus tudengid ise maksavad oma õpingute eest õppemaksu.

Maksupoliitikas suuri muudatusi tule, valitsusliit kehtestab vaid piirmäära sotsiaalmaksule, mis oli ka üks põhilisi Reformierakonna lubadusi valimistel. Üksikisiku tulumaksu vähendatakse 1% võrra, kuid seda alates 2015 a. Seega võib öelda, et kuigi parempoolne maksupoliitika Eestis jät- kub, on see aeg kindlasti läbi, kus maksude kiire langetamise osas oli Eesti Euroopas peaaegu et esireas. Maksupoliitilised muutused saavad selle valitsemistsükli ajal olema üsnagi väikesed.

Majanduspoliitikas loodetakse senisest enam rõhku panna teadusmahuka tootmise arendamisse ja eriti tugevalt investeeritakse e-teenuste ja infotehnoloogia arengusse. Samas detailsemad prog- rammid on selles osas veel koostamisel. Vähemalt on teadvustatud probleemi, et Eesti ei saa igav- esti jääda vaid odava tööjõuga allhankemaaks.

Perepoliitikas viiakse sisse nn. vanemapension, kus väikest pensionilisa hakkavad saada pen- sionärid, kellel on lapsed (see oli peamine IRLi lubadus valimistel).

Välispoliitikas deklareeritakse, et Eesti osaleb jätkuvalt NATO välismissioonidel ja peab eriti oluliseks Afganistani missiooni ning kindlasti ei kavatse sealt lähitulevikus oma vägesid ära tuua, kui sama ei tee teised NATO liitlased.

Integratsioonipoliitikas pannakse peamine rõhk keeleõppele ja viiakse läbi vene gümnaasiumi- te reform, mille eesmärgiks on viimased viia üle eestikeelsele õppele. See on tekitanud teatud vastuseisu vene elanikkonnas, kuid siiski mitte nii suurt, kui seda oli näha aastaid tagasi Lätis. Üldiselt on näha, et mitte-eestlaste integratsioon pole valitsusliidu jaoks eriti oluline prioriteet – problemaatikat vaadatakse tõepoolest vaid kitsas keeleõppe vaatevinklis. Mitte-eestlaste mõne- võrra halvem olukord Eesti tööturul ja nende kaasamine ühiskonnaellu ja poliitikasse pole tee- mad, millega eraldi tegelema asutaks.

Olulise prioriteedina nähakse infrastruktuuri arengut – võimalik, et mõne aasta pärast on või- malik Tallinnast sõita Varssavisse kiirrongiga.

Töötusega võitlemiseks paneb koalitsioon peamise rõhu aktiivsetele tööturumeetmetele ja töö- tute ümberõppele ning ettevõtluse soosimisele. See on tüüpiline parempoolne tööturupoliitika, mis võib hoolikalt rakendades olla ka üsna efektiivne. Kuid ometi paistab, et väga läbimõeldud varuplaani töötusega võitlemiseks valitsusliidul pole, juhul kui tööpuuduse alanemine peaks olema väga aeglane ning kõrge töötuse määr (u. 10%) jääb püsima aastateks.

Eestis on aastaid räägitud sellest, et tuleks tugevdada kohalikke omavalitsusi ja vajadusel isegi väiksemad omavalitused haldusvõimekuse suurendamiseks kokku liita. Selles valdkonnas suuri muutusi ette näha pole. Probleemid riigist sõltuvate ja vähese haldusvõimekusega omavalitsuste näol jäävad suure tõenäosusega edasi kestma.

Kokkuvõtlikult jätkab Eesti parempoolse poliitikaga, kus üsna vähe on ette näha suuri muutusi või reforme. Samuti pole oodata mingeid muutusi Eesti välispoliitikas ei EL-i, NATO, Venemaa ega USA suunal.

Ilmselt jäävad lähiajal lahenduseta mitmed tõsised Eesti ühiskonna ees seisvad probleemid. Näiteks meeste ja naiste palgalõhe on Eestis kõrgemaid Euroopas – uus võimuleping ei puuduta seda probleemi sõnagagi. Regionaalse ebavõrduse määra osas on Eesti samuti Euroopas “esirinnas” – ka selles vallas pole näha väga tõsiseid poliitilisi sihiseadeid. Majanduskriisi tulemusena on kasvamas vaesusriskiga elanikkonna rühmade osakaal ja suureneb sotsiaalne ebavõrdsus. Need on kompleksed väljakutsed sotsiaalpoliitika valdkonnas, millele seni samuti veel lahendusi pole.

Eestis on väga vähe olnud debatti, mis saab riigist u. 10 või 20 aasta perspektiivis – seda nii maailmamajanduse globaliseerumise kui ka Eesti elanikkonna vananemise ja vähenemise kontekstis. Pikemaajalist vaadet Eesti tulevikule koalitsioonilepingust eriti ei leia. Isegi mehhanisme, kuidas Eestis tulevikualast debatti edendada, vastavaid mõttetanke ja ekspertgrupe luua, seal samuti pole.

Niisiis jätkab Eesti pigem väheambitsioonika ja suuresti vaid hetkeprobleemide lahendamisega tegeleva poliitikaga. Suurte muutuste ja reformide aeg on selles Ida-Euroopa riigis selleks korras läbi saanud ja märksõnaks on stabiilsus ja *status quo* hoidmine. Ilmselt tuleb oodata järgmise valimistsükli, kuni tekib ühiskondlik nõudlus mõnevõrra visioonikama ja ambitsioonikama reformipoliitika järele.

Artikli tekst väljendab autori isiklikke seisukohti.